

Fonologische ontwikkeling en spraakproductieproblemen: wanneer doorverwijzen?

Mieke Beers (LUMC, Afdeling KNO, Audiologisch Centrum/CI-team, Leiden) mbeers@lumc.nl

Talen verschillen in hun klankrepertoires: het Engels heeft bijvoorbeeld geen 'g'-klank, terwijl het Nederlands geen 'th'-klank kent. Aan het eind van hun eerste levensjaar zijn kinderen al in staat om onderscheid te maken tussen de klanken die in hun omgevingstaal van belang zijn (zgn. 'fonemen' of 'segmenten'). Bij de uitspraak van woorden worden in de eerste levensjaren echter nog veel fouten gemaakt. Deze problemen kunnen ontstaan op verschillende niveaus tijdens het proces van taalproductie.

In deze bijdrage zullen we ingaan op de linguïstische analyse van verschillende typen spraakproductieproblemen en de wijze waarop de analyses inzicht geven voor de behandeling. Fonologische analyses bieden tezamen met articulatie testen en de Dyspraxietest inzicht in de verschillende soorten spraakproductieproblemen. Articulatie testen en de Dyspraxietest beoordelen de fysieke, articulatorische vaardigheden bij de uitspraak van klanken. Een fonologische analyse beoordeelt op een hoger niveau in het taalproductieproces of een kind het taalspecifieke klankrepertoire beheerst en klanken onderling kan onderscheiden.

Bij een normale taalontwikkeling zullen spraakproductieproblemen verdwijnen naarmate het kind meer fonologische kennis van de omgevingstaal zal toepassen in de woordproductie. Bij zo'n 10% van de kinderen die op het Audiologisch Centrum worden gezien duiden spraakproductieproblemen echter op een afwijkende ontwikkeling, waarvoor logopedische behandeling geïndiceerd is. Voor de behandeling is het van belang te weten op welk niveau van het taalproductieproces problemen zijn ontstaan. Problemen op planning- en articulatorisch niveau zullen gebaat zijn bij een behandeling waarin gericht geoefend wordt met spraakklanken, terwijl problemen veroorzaakt door beperkingen in de onderliggende fonologische kennis meer gebaat zullen zijn bij het inzicht bieden in de taalspecifieke fonologische klankcontrasten.

Voor doorverwijzing en behandeling van problemen in de spraak is het van belang na te gaan of het om normale ontwikkelingsproblemen gaat of om aanhoudende, afwijkende spraakproblemen. Het niveau tijdens het proces van taalproductie waarop de spraakproblemen ontstaan, biedt belangrijke inzichten voor de behandeling.